

KERAMIČKO POSUĐE S HIDROARHEOLOŠKOG LOKALITETA MALA JANA U BLIZINI GLAVOTOKA NA OTOKU KRKU

POTTERY FROM THE UNDERWATER SITE OF MALA JANA NEAR GLAVOTOK ON THE ISLAND OF KRK

Jasna Ujčić Grudenić

Arheološki odjel / Archaeological Department
Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja
Rijeka / Maritime and History Museum of the
Croatian Littoral
Muzejski trg 1
HR – 51000 Rijeka
jasna@ppmhp.hr

UDK/UDC:

542.233: 902.034(497.572 Krk)“ 15/19“

666.3: 902.034((497.572 Krk))“ 15/19“

doi: 10.15291/misc.1357

Izvorni znanstveni rad / Original scientific paper

Primljeno / Received: 3. VII. 2016.

Abstract

Brojno novovjekovno glazirano keramičko posuđe otkriveno je tijekom 1972. i 1973. godine na hidroarheološkom lokalitetu Mala Jana u blizini Glavotoka na otoku Krku, a ukupno 31 predmet inventiran je unutar ranonovovjekovne zbirke Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka. Osim toga, u izložbenom prostoru Frankopanskog kaštela u Krku izložen je još 21 predmet koji je izronjen godinu dana kasnije te predan Krčkoj nadbiskupiji. Iako su pojedini predmeti već bili objavljeni, nikada nisu obrađeni kao cjeloviti teret

te se stoga u ovom radu analizira sveukupni korpus nalaza s lokaliteta Mala Jana, pri čemu se spomenuta građa može datirati na kraj 16. ili na početak 17. stoljeća. U radu se dodatno razmatraju potencijalne trgovačke rute kojima se takav materijal mogao transportirati.

KLJUČNE RIJEČI: Mala Jana; Glavotok; otok Krk; glazirana keramika; metalno posuđe; novi vijek; brodolom; hidroarheologija

Abstract

Abundance of postmedieval glazed pottery was discovered in 1972 and 1973 at the underwater site of Mala Jana in the vicinity of Glavotok on the island of Krk. Total of 31 objects were inventoried in the Early Modern Period Collection of the Maritime and History Museum of the Croatian Littoral. Furthermore another 21 objects from the same site were recovered a year later and given to the Diocese of Krk. Presently they are on display in the exhibition room of the Frankopan citadel in Krk. Although certain finds have already been published individually, they have never been analyzed as a complete cargo, so this article offers the analysis of the entire assemblage of finds from the site of Mala Jana, dating the mentioned artifacts to the late 16th or early 17th century. The paper also analyzes potential trade routes possibly used for transport of such material.

KEYWORDS: Mala Jana, Glavotok, the island of Krk, glazed ware, metalware, Modern Period, shipwreck, underwater archaeology

SLIKA 1. Pogled na uvalu Vela Jana (foto: J. Ujčić Grudenić)
FIGURE 1. View of Vela Jana cove (photo by J. Ujčić Grudenić)

1. POVIJEST ISTRAŽIVANJA

U Rijeci je 1958. godine osnovan Savezni centar za podvodne aktivnosti s kojim je Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka¹ surađivao i već 1961. godine u svoj program uvrstio hidroarheološka rekognosciranja i istraživanja prostora Kvarnerskog zaljeva (D. VRSALOVIĆ 1974: 22). Kroz sljedećih nekoliko desetljeća prof. Radmila Matejčić, u suradnji s mnogim hrvatskim stručnjacima, aktivno je radila na istraživanju i očuvanju mnogih hidroarheoloških lokaliteta koji su teritorijalno bili u nadležnosti Muzeja.

Tako je i 1972. godine u Muzej dospjelo posuđe koje su francuski ronionci otkrili u uvali Mala Jana u blizini Glavotoka na otoku Krku.² S dubine od 27 m izronjeno je oko 40 posuda, od toga „nekoliko neocakljenih lonaca s jednom plosnom ili dvije ručke, velik broj dubokih ocakljenih tanjura i

¹ Dalje u tekstu PPMHP Rijeka ili Muzej.

² R. Matejčić u svom Izvještaju o radu za 1972. godinu navodi: „Svake se godine desi koji incidentni nalaz, tako je u izvještajnoj godini otkriven veliki nalaz renesansne keramike na otoku Krku kod M. Jane blizu Glavotoka. Nalaz je kompletan preuzet i nad njim je izvršena preventivna konzervacija.“ (R. MATEJČIĆ 1972a: 4).

1. RESEARCH HISTORY

The Federal Center of Underwater Activities was founded in Rijeka in 1958. The Maritime and History Museum of the Croatian Littoral¹ cooperated with this center, and included in its program underwater survey and research of the Kvarner Bay area as early as 1961 (D. VRSALOVIĆ 1974: 22). In the forthcoming decades prof. Radmila Matejčić in cooperation with many domestic experts worked on research and preservation of a number of underwater sites under the territorial scope of the museum.

In that way in 1972 vessels found by the French divers in Mala Jana cove near Glavotok on the island of Krk reached the museum.² About 40 vessels were recovered from the depth of 27 m, including “several non-glazed pots with one flat handle or two handles, large number of deep glazed pla-

¹ Henceforth MHMCL Rijeka or the Museum.

² R. Matejčić in her work report in 1972 states: “There are some stray finds every year, and this year it was an abundance of the Renaissance pottery on the island of Krk near Mala Jana in the vicinity of Glavotok. The entire finding was accepted and preventive conservation was undertaken.” (R. MATEJČIĆ 1972a:4)

okruglih zdjelica s prihvatima u obliku palmete“ (R. MATEJČIĆ 1972a: 154; R. MATEJČIĆ 1976: 358). Posebno je napomenuto da prilikom vađenja posuda nisu primijećeni nikakvi ostatci drveta koji bi ukazivali na brodsku konstrukciju (R. MATEJČIĆ 1976: 358). Ovi predmeti, iako u nešto manjem broju, danas se čuvaju i inventirani su unutar Ranonovovjekovne zbirke Muzeja.

Sljedeće, 1973. godine Lučka kapetanija Rijeka iz mora u blizini Glavotoka izvukla je još posuda koje po stilskim obilježjima sigurno pripadaju teretu istog broda (Sl. 1). U Arhivi Muzeja nalazi se kopija Zapisnika o primopredaji predmeta izvađenih iz mora na položaju ulaza u valu Vela Jana, koje Lučka kapetanija Rijeka predaje Skupštini općine Krk 3. ožujka 1973. godine.³ Riječ je o 25 predmeta, koji su nakon primopredaje bili pohranjeni u Krčkoj Biskupiji, a danas su izloženi u izložbenom prostoru Frankopanskog kaštela u gradu Krku.

Mala i Vela Jana dvije su uvale koje se nalaze na zapadnoj obali otoka Krka južno od Glavotoka (između Pinezića i Glavotoka) te gledaju prema otoku Cresu (Sl. 2). U uvali Vela Jana i danas se nalazi luka – pristanište za brodice. Između ove dvije uvale nalazi se još jedna mala uvala pod ime-

SLIKA 2. Karta otoka Krka s označenim područjem uvala Mala i Vela Jana

FIGURE 2. Map of the island of Krk with marked areas of Mala and Vela Jana coves

tes and round bowls with palmette-shaped handles” (R. MATEJČIĆ 1972a: 154; R. MATEJČIĆ 1976: 358). It was emphasized that there were no wood remains which may be associated with the ship construction when the vessels were taken out (R. MATEJČIĆ 1976: 358). These objects, though somewhat less numerous are presently kept and inventoried within the Early Modern Period Collection in the museum.

In the following year (1973) the Port of Rijeka Authority recovered more pottery from the seabed near Glavotok, in stylistic terms definitely corresponding to the

cargo of the same ship (Fig. 1). In the museum archives is a copy of the record of handover of the objects recovered from the sea at the position of entrance to Vela Jana cove, given to the Municipality of Krk by the Port of Rijeka Authority on March 3, 1973.³ These were 25 objects deposited in the Diocese of Krk after the handover, and presently on display in the Frankopan citadel in the city of Krk.

Mala and Velika Jana are two coves situated on the western side of the island of Krk south of Glavotok (between Pinezići and Glavotok), facing

³ U popisu predmeta stoji: „1. Bakreni kotao promjera 59 cm, sa dvije malene ručke, kotao je probijen, kom 1; 2. Zdjelice iz keramike sa ručkama u obliku lista vinove loze i to: a. sa dvije ručke, kom. 6 i b. sa polomljenom ručkom, kom. 1; 3. Zdjelice iste kao opisane u točki dva samo polomljene, kom. 6; 4. Zdjelice iz keramike bez ručki promjera 22 cm, cijele, kom 5; 5. Zdjelice iz keramike bez ručki promjera 17 cm, cijele, kom 2; 6. Zdjelice iz keramike za kuhanje sa dvije ručke i tri male nožice na dnu cijela, kom 1; 7. Vrč iz keramike sa jednom ručkom razbijen, kom 1; 8. Žara iz keramike visine 23, razbijena, kom 1; 9. Jedan komad keramike ne pripada nijednom gore opisanom komadu, vjerojatno komad neke veće amfore, kom 1“ (Arhiv PPMHP 1973).

³ The list of objects reads: “1. Copper cauldron with diameter of 59 cm, with two small handles, cauldron perforated, one piece; 2. Small ceramic bowls in shape of vine leaves in the following variants: a. with two handles, six pieces and b. with a broken handle, one piece; 3. Identical bowl as the aforementioned, only broken, six pieces; 4. Small ceramic bowls without handles with diameter of 22 cm, complete, two pieces; 5. Small ceramic bowls without handles with diameter of 17 cm, complete, two pieces; 6. Small ceramic bowls for cooking with two handles and three small feet on the bottom, complete, one piece; 7. One-handled ceramic jug, broken, one piece; 8. Ceramic urn 23 cm high, broken, one piece; 9. One pottery fragment does not belong to any of the previously described items, probably it belonged to a large amphora, one piece.” (Archives of MHMCL, 1973).

nom Vančala. Ostatci broda nisu pronađeni, niti su provedena stručna hidroarheološka istraživanja i rekognosciranja, a teret broda pronađen je na širem području ispred spomenute tri uvale.

2. PLOVIDBA SJEVERNIM DIJELOM ISTOČNE OBALE JADRANA

Plovidba istočnom obalom Jadrana, unatoč velikom razvoju brodarstva i navigacijskih pomagala u 15. i 16. stoljeću, gotovo je nepromijenjena od prapovijesti pa sve do izuma parobroda, tj. dok god su brodovi plovili koristeći jedra. Plovilo se uz otoke koji su služili kao orijentiri za lakše snalaženje u prostoru, a koristila su se primarno dva dominantna vjetra – bura (najčešće puše iz smjera SI) i jugo (JI vjetar), za plovidbu od SZ prema JI i suprotno. Kad bi vjetrovi pojačali, brodovi bi tražili zaklon u najbližoj uvali i tamo čekali dok uvjeti za plovidbu opet ne bi postali povoljni (M. KOZLIČIĆ 2012: 19–20). Najčešće se plovilo u ljetnim mjesecima, kad su i uvjeti za plovidbu najpovoljniji, no često se riskirala plovidba tijekom cijele godine, čak i zimi (S. FABIJANEC 2012: 44).

Putovanje koje je započinjalo u Veneciji vodilo je uz sjevernotalijansku obalu do otočića Sv. Nikole kod Poreča te dalje uz zapadnu obalu Istre sve do krajnjeg juga istarskog poluotoka. Tada se plovidba nastavljala kroz Osorski tjesnac te vodila ili vanjskim nizom sjevernojadranskih otoka (Silba, Ist, Molat) ili uz veće otoke (Krk, Rab, Pag) dalje prema jugu. Ovdje bi se, ovisno o konačnom odredištu putovanja, skretalo s te longitudinalne plovidbe Jadranom u važnije luke na obali: Rijeku, Bakar, Senj i Karlobag (A. PAVIĆ 2003: 154; A. PAVIĆ 2000: 173).⁴ Na tom sporednom plovidbenom pravcu nalazio se i otok Krk, a put je prolazio upravo uz zapadnu obalu otoka gdje se nalaze uvale Mala i Vela Jana.

Sama plovidba, bilo zbog klimatskih uvjeta ili zbog gusarstva, bila je veoma opasna. Od 1592.

⁴ A. Pavić donosi plovidbene rute sjevernim, srednjim i južnim Jadranom tijekom 16. i 17. st., kako je opisano u izolaru talijanskog renesansnog pisca i geografa Giuseppea Rosaccia „Viaggio da Venetia a Costantinopoli“. Pri razradi je koristio dva gotovo identična izdanja, iz 1598. i 1606. te jedno iz 1. pol. 17. stoljeća.

Cres (Fig. 2). A harbour – dock for boats is still located in Vela Jana cove. Another small cove called Vančaka is located between these two coves. Ship remains were not found, nor were there professional underwater research or field survey. Ship's cargo was found scattered in a wider area in front of the mentioned three coves.

2. SAILING IN THE NORTHERN PART OF THE EASTERN ADRIATIC COAST

Sailing on the eastern Adriatic coast, despite intensive development of shipping and navigation instruments in the 15th and 16th century, had been unaltered almost from prehistory to the steamboat invention, that is in the period of wind-driven sailing. Sailing routes passed close to islands used as landmarks for easier orientation, and two dominant winds were used – bora (usually blowing in NE direction) and jugo (SE wind), for sailing from NW to SE and viceversa. If winds grew strong, ships would seek for shelter in the nearest cove, and waited there until sailing conditions were favourable again (M. KOZLIČIĆ 2012: 19, 20). Summer months were usually used for sailing, when the conditions are most favourable, but often risks had to be taken in sailing throughout the year, even in winter (S. FABIJANEC 2012: 44).

A voyage which started in Venice led along the northern Italian coast to the islet of St. Nicholas near Poreč and further along the western coast of Istria to the very south of the Istrian peninsula. Then the sailing would continue through the strait of Osor either along the outer northern Adriatic islands (Silba, Ist, Molat) or along the larger islands (Krk, Rab, Pag) further southwards. At this point, a turn would be made in the longitudinal sailing, depending on the final destination of the journey, to important harbours on the coast: Rijeka, Bakar, Senj and Karlobag (A. PAVIĆ 2003: 154; A. PAVIĆ 2000: 173).⁴

⁴ A. Pavić presents naval routes in the northern, central and southern Adriatic during the 16th and 17th century as described in the isolario by the Italian Renaissance writer and geographer Giuseppe Rosaccio “Viaggio da Venetia a Costantinopoli”. In

do 1609. godine u pomorskom prometu prema Veneciji više od 50 % izgubljenih brodova stradalo je zbog brodoloma, a 50 % zbog gusarstva (S. F. FABIJANEC 2012: 55; Z. BRUSIĆ 1980: 165). U povijesnim izvorima postoje svjedočanstva koja govore o opasnosti plovidbe kroz Kvarnerski zaljev, po kojima je on čak „najokrutnije jadransko mjesto“ (S. F. FABIJANEC 2012: 56). S. F. Fabijanec navodi svjedočanstva putnika: „Prema svjedočanstvu Andréa Theveta, put od Istre do Primorja (Schiavonia) toliko je naporan i poguban da putnici izgledaju više mrtvi nego živi. Drugi francuski hodočasnici, Jacques Gassot, iskusio je najveći strah u svojem životu prolazeći Kvarnerom zbog „velikog i žustrog vjetera“ (S. F. FABIJANEC 2012: 55, 56). Taj veliki i žustri vjetar je bura, sjevernjak, koja u hladnijim mjesecima u godini orkanskom snagom dolazi iz unutrašnjosti te se spušta prema moru. Jednaka opasnost postoji i u ljetnim mjesecima kada jaki zapadni vjetar naglo promjeni pravac u jaki sjeverni vjetar, stvarajući tako kratkotrajnu popodnevnu oluju (Z. BRUSIĆ 1980: 158).

Dodatnu opasnost pomorskoj trgovini nakon pada Kliške utvrde 1537. godine predstavljaju senjski uskoci koji tada započinju s napadima na moru, a djeluju sve do 1617. godine (S. F. FABIJANEC 2012: 59, 60). Iako su se borili na strani Habsburške monarhije, katkad su znali pljačkati i za vlastitu korist. Kroz cijelo 16. stoljeće Mletačka Republika i Habsburška Monarhija bore se međusobno za pomorsku prevlast na sjevernom Jadranu. Kvarnerski otoci i obalni prostori Istre, sve do uvala Stupovac podno sela Zagorja na istočnoj obali, pripadaju mletačkoj vlasti, a kopneni prostori i unutrašnjost Monarhiji. Tako uskoci pod zapovjedi Habsburgovaca pljačkaju mletačke, dubrovačke i turske lađe, ali i mletačke primorske gradove (J. VRANDEČIĆ, M. BERTOŠA 2007: 83, 90). Svi ovi čimbenici znatno su otežavali plovidbu i činili je zaista opasnom.

3. NALAZI

Unutar ranonovovjekovne zbirke PPMHP Rijeka inventiran je 31 predmet izronjen s lokaliteta Mala Jana. Riječ je o keramičkom posuđu, tj. o pet lonaca s jednom ili dvije ručke, dva plitka tanjura,

The island of Krk was on this alternative sailing route which went precisely along the western coast of the island where Mala and Vela Jana coves are situated.

The sailing itself was very dangerous owing both to climate conditions and piracy. From 1592 to 1609, in the maritime traffic towards Venice over 50% of ships were lost in shipwrecks, and 50% due to piracy (S. F. FABIJANEC 2012: 55; Z. BRUSIĆ 1980: 165). There are testimonies in the historical sources mentioning perils of sailing through the Kvarner Channel as “*the cruelest place in the Adriatic*” (S. F. FABIJANEC 2012: 56). S. F. Fabijanec mentions passengers’ testimonies: “*According to the testimony of André Thevet, voyage from Istria to Primorje (Schiavonia) is so exhausting and perilous that passengers seem more dead than alive. Other French pilgrim, Jacques Gassot, experienced the greatest fear in his life when passing through Kvarner due to “strong and brisk wind”*” (S. F. FABIJANEC 2012: 55, 56). This strong and brisk wind was bura, northern wind, coming from the hinterland as strong as a hurricane in cold months of the year and descending towards the sea. Equal danger is present in summer months when strong western wind suddenly changes direction to strong northern wind, creating in that way a brief afternoon storm (Z. BRUSIĆ 1980: 158).

The Uskoks of Senj represented an additional danger to maritime trade after the fall of the fort of Klis in 1537 as that was when their raids at sea started, lasting until 1617 (S. F. FABIJANEC 2012: 59, 60). Although they fought for the Habsburg Monarchy, occasionally they would plunder for their own benefit. Throughout the 16th century the Republic of Venice and the Habsburg Monarchy fought for maritime dominance on the northern Adriatic. The islands of Kvarner and coastal zones of Istria, all the way to Stupovac cove at the foot of village of Zagorje on the eastern coast belonged to Venice, and the coastal areas and interior to the monarchy. In that way the pirates of Senj robbed Venetian, Ragusan and Ottoman ships on Habsburg command, as well as the Venetian coa-

the analysis he used two almost identical editions from 1598 and 1606, and another one from the first half of the 17th century.

dvanaest dubokih tanjura različitoga graviranog ukrasa i dvanaest oslikanih zdjelica s ručkom u obliku palme.

Iako je spomenuto posuđe izronjeno već 70-ih godina, nikada nije bilo desalinizirano ni restaurirano zbog čega je bilo u dosta lošem stanju i zahtijevalo je hitnu restauraciju.⁵ Konzervatorsko-restauratorske radove proveo je Međunarodni centar za podvodnu arheologiju u Zadru. Predmeti su očišćeni, uklonjene su vapnenačke i korozijske naslage te je proveden proces desalinizacije uz instrumentalno praćenje količine oslobođenih soli. Nakon toga je izvedena konsolidacija i rekonstrukcija, ako je bila potrebna, te je nanesena zaštitna prevlaka (M. MUSTAČEK 2015). Konzervacijom i restauracijom osigurala se kvalitetna prezentacija ove značajne muzejske građe te omogućila njezina prezentacija unutar novog stalnog postava Muzeja koji je otvoren u siječnju 2016. godine.

U izložbenom prostoru Krčke Biskupije izložen je 21 predmet koji se može pripisati istom lokalitetu, i to od keramike pet zdjela, dvije zdjelice, deset zdjelica s ručkom u obliku palmete, vrč s ručkom, visoki lonac, niski lonac (tava) te bakreni kotao i kotlić. Na tim predmetima nisu provedeni konzervatorsko-restauratorski zahvati.

R. Matejčić je u svom tekstu iz 1972. godine o *Nalazima gotičke i renesansne bojene keramike na otoku Krku i u luci Osoru* samo djelomično objavila nalaze s lokaliteta Mala Jana, zadržavajući se na onima pohranjenim u Muzeju, iako je iz muzejske dokumentacije vidljivo da je znala za postojanje drugog dijela tereta. U ovom se radu po prvi put cjelovito analizira i objavljuje sav pronađeni materijal kao cjelina, uključujući i nalaze pohranjene u Frankopanskom kaštelu u Krku.

Nalazi su skupno analizirani, ovisno o tipu posuđa i vrsti ukrasa, a neovisno o vremenu vađenja iz mora i trenutnom smještaju, te su komparirani s do sada poznatim i dostupnim materijalom kako bi se ustanovile adekvatne analogije. Pronađeni primjerci mogu se podijeliti na kuhinjsko posuđe koje se koristilo za pripremanje hrane i stolno posuđe koje služilo za serviranje hrane.

⁵ Radmila Matejčić u svom Izvještaju o radu za 1972. godinu navodi da je posuđe preventivno konzervirano, no o kakvoj je konzervaciji riječ nije poznato, pogotovo s obzirom na to da predmeti nisu bili očišćeni od inkrusta ni desalinizirani.

stal cities (J. VRANDEČIĆ, M. BERTOŠA 2007: 83, 90). All these factors made sailing difficult and dangerous.

3. FINDS

Thirty one objects taken out of the sea at the site of Mala Jana are held in the Early Modern Period Collection of the MHMCL Rijeka. They include five pots with one or two handles, two shallow plates, twelve deep plates with various engraved ornaments and twelve small painted bowls with a palmette-shaped handle.

Although mentioned pottery was recovered from the sea as early as the 1970s, it has never been desalinized and restored which resulted in poor state of preservation demanding urgent restoration.⁵ Conservation and restoration works were undertaken by the International Center for Underwater Archaeology in Zadar. The objects were cleaned, deposits of limestone and corrosion were removed and desalinization process was performed with instrumental monitoring of the amount of salts extracted. Consolidation of pottery followed, and restoration if needed, and protective coating was applied (M. MUSTAČEK 2015). Conservation and restoration ensured quality presentation of these important museum exhibits, and enabled their presentation in the new permanent display of the Museum opened in January of 2016.

In the exhibition room of the Diocese of Krk twenty one objects are exhibited that can be ascribed to the same site including five ceramic bowls, two small bowls, ten small bowls with palmette-shaped handles, one-handled jug, tall pot, low pot (pan), copper cauldron and kettle. Conservation and restoration works have not been performed on these objects.

R. Matejčić in her text from 1972 on *The Finds of Gothic and Renaissance painted pottery on the island of Krk and the harbour of Osor* published the finds from the site of Mala Jana only partially, paying attention only to the ones deposited in the museum, although it is evident from the museum docu-

⁵ Radmila Matejčić in her work report in 1972 mentions that the ware was conserved preventively, but we do not know what kind of conservation it was, particularly if we have in mind that the finds were neither cleaned from incrust nor desalinized.

SLIKA 3. Lonac s jednom ručkom (foto: J. Ujčić Grudenić)
FIGURE 3. One-handled pot (photo by J. Ujčić Grudenić)

SLIKA 5. Lonac s jednom ručkom (foto: J. Ujčić Grudenić)
FIGURE 5. One-handled pot (photo by J. Ujčić Grudenić)

4. KERAMIČKO KUHINJSKO POSUĐE

Grupi keramičkog kuhinjskog posuđa pripada ukupno šest komada pronađenog posuđa, to su lonci koji prevladavaju i jedan niski lonac – tava.

Lonac s jednom ručkom, kao posuda za kuhanje ili spremanje tekuće hrane, pronađen je u četiri primjeraka (Sl. 3 – 5).⁶ Izrađeni su od narančaste keramike, trbušastog blago izduženog oblika i ravnog dna. Najveći lonac visine je 25 cm, a najmanji 16 cm. Promjer otvora varira od 14 cm do 18,5

⁶ Postoji mogućnost da se u Frankopanskom kaštelu u Krku nalazi još koji primjerak lonca, no zbog nepristupačnosti prostora to sa sigurnošću nismo mogli utvrditi.

SLIKA 4. Lonac s jednom ručkom (foto: J. Ujčić Grudenić)
FIGURE 4. One-handled pot (photo by J. Ujčić Grudenić)

mentation that she knew about the existence of the other part of cargo. This paper offers an integral analysis and publication of the entire recovered material as a whole, including the finds kept in the Frankopan citadel in Krk.

The finds were analyzed collectively, depending on the type of vessel and decoration, regardless of the period of recovery and present location. They were compared to known and available finds in order to find adequate analogies. Recovered finds can be divided to kitchenware used in food preparation and tableware used for food serving.

4. CERAMIC KITCHENWARE

Six items belong to the group of ceramic kitchenware. Pots are predominant category and there is one low pot – pan.

A pot with one handle, as a vessel for preparing food or storing liquid food was represented with four specimens (Figs. 3–5).⁶ They were made of orange ceramic, with squat and slightly elongated form and flat base. The highest pot is 25 cm high, and the lowest 16 cm. Diameter of the opening varies from 14 to 18,5 cm, and base diameter is 11 cm. The largest example was made of somewhat darker ceramic and it has partially preserved glaze

⁶ It is possible that there are more pots in the Frankopan citadel, but we could not confirm this assumption as some areas in the citadel are unapproachable.

cm, a promjer dna iznosi 11 cm. Najveći lonac, koji je izrađen od nešto tamnije keramike, ima s unutarnje strane i uz vanjski rub djelomično sačuvanu glazuru, koja je uz rub zelene, a u unutrašnjosti prelazi u smeđu boju. Ostali lonci nemaju sačuvane ostatke glazure, no pretpostavlja se da su je imali te da ona zbog djelovanja mora danas nije vidljiva. Glazura se na loncima pojavljuje od kraja 14. ili početka 15. stoljeća, a ovakvi lonci ostaju u upotrebi sve do 19. stoljeća (T. BRADARA 2012: 37; K. GUSAR 2010: 38). Svi lonci imaju široku trakastu ručku koja u 3 primjerka visinom ne prelazi rub lonca, već paralelno s njim izlazi prema van te oštro skreće prema trbuhu posude. Rub lonca izvijen je prema van. Analogije za lonce s jednom ručkom nalaze se u Piranu (R. CUNJA 2004: 84, Kat. 94), Dioklecijanovoj palači u Splitu (S. KUKOČ – A. PENOVIĆ, 2014: 283, Tab. II. 10, 11, 284, Tab. III. 13, 15), Zadru (K. GUSAR 2010: 240, Kat. 18, 241, Kat. 21) i Puli (T. BRADARA 2012: 217, Kat. 40, 218, Kat. 43). Ovi lonci datiraju se u razdoblje od sredine 16. do sredine 17. stoljeća.

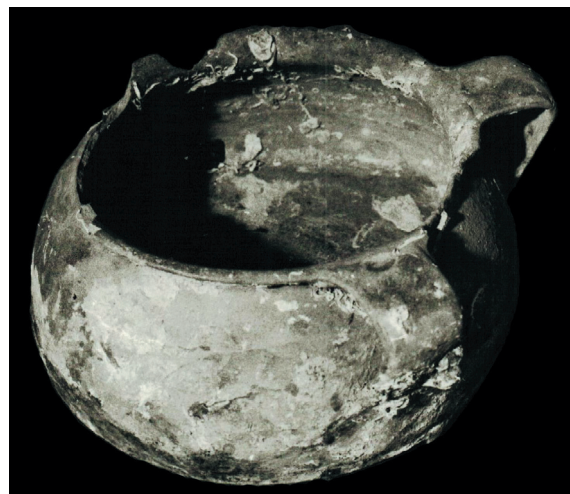
Jedan od pronađenih lonaca ima dvije ručke (Sl. 6). Trbušastog je tijela i izrađen od narančaste keramike, visine 15 cm i promjera otvora 17 cm. Dno mu je ravno, promjera 11 cm, a široke trakaste ručke koje blago prelaze visinu lonca izlaze iz ravnog izdignutog vrata. Na loncu nisu sačuvani tragovi glazure. Postoji teza da su se lonci s dvije ručke koristili za lagano kuhanje variva i ponekad mesa (T. BRADARA 2016: 38). Analogije za lonce s dvije ručke pronađene su u Starom Baru, koji je svrstan

SLIKA 6. Lonac s dvije ručke (foto: J. Ujčić Grudenić)
FIGURE 6. Two-handled pot (photo by J. Ujčić Grudenić)

on the inner side and along the outer edge. The glaze is green near the edge, and it turns to brown on the interior. Other pots do not have preserved remains of glaze as it was probably washed away by sea. The glaze appeared on the pots from the end of the 14th or beginning of the 15th century, and these pots were used until the 19th century (T. BRADARA 2012: 37; K. GUSAR 2010: 38). All pots have wide strap handle, which does not exceed the pot rim in three cases but it is parallel with it at the beginning and then it turns abruptly towards the pot belly. Rim of the pot is everted. Analogies for the pots with one handle can be found in Piran (R. CUNJA 2004: 84, Kat. 94), Diocletian's palace in Split (S. KUKOČ – A. PENOVIĆ 2014: 283, Tab. II. 10, 11, 284, Tab. III. 13, 15), Zadar (K. GUSAR 2010: 240, Kat. 18, 241, Kat. 21) and Pula (T. BRADARA 2012: 217, Kat. 40, 218, Kat. 43). These pots are dated to the period from the 16th to mid-17th century.

One of the recovered pots has two handles (Fig. 6) and a squat body made of orange ceramic, measuring 15 cm in height. Diameter of the opening is 17 cm. The base is flat, with diameter of 11 cm. Wide strap handles which are slightly higher than the pot come out of straight raised neck. No glaze traces were preserved on the pot. There is a thesis that pots with two handles were used for simmering vegetables and occasionally also meat (T. BRADARA 2016: 38). Analogies for two-handled pots were found in Stari Bar where they were categorized to non-glazed kitchenware (E. D'AMICO 2005: 72, Plate 6.30), while other parallels include

SLIKA 7. Lonac-tava (Arhivo PPMHP Rijeka)
FIGURE 7. Pot - pan (Archives of MHMCL Rijeka)

u neglazirano kuhinjsko posuđe (E. D'AMICO 2005: 72, Plate 6.30), dok ostale analogije spadaju u glazirane lonce kao što su nalazi iz Pule (T. BRADARA 2016: 120, Kat. 30; T. BRADARA 2012: 218, Kat. 44-46), Kopra (R. CUNJA 1999: 131, Tav. 10, br. 3) i Zadra (K. GUSAR 2010: 241, Kat.

19). T. Bradara navedene lonce s dvije ručke datira u kraj 16. do poč. 17. stoljeća. Svi primjerci lonaca nalaze se unutar ranonovovjekovne zbirke PPMHP Rijeka.

U Frankopanskom kaštelu na Krku nalazi se i jedan niski lonac-tava (Sl. 7, 8). Nisko tijelo izrađeno je od narančaste keramike. Visine je 9 cm, širokog otvora 16 cm, s promjerom dna od 19 cm i tri male stožaste nožice na ravnom dnu visine 0,6 cm. Dvije široke ručke visinom ne prelaze rub lonca-tave, već paralelno s njim izlaze prema van te oštro skreću prema trbuhu posude. Rub lonca-tave izvijen je prema van, a na jednom malom dijelu ispod vanjskog ruba sačuvana je glazura smeđe boje. Oblik tave kao kuhinjskog posuđa javlja se učestalo od 17. stoljeća, a koristio se za kuhanje krute hrane (T. BRADARA 2012: 39).

5. KERAMIČKO STOLNO POSUĐE

Pronađeno keramičko stolno posuđe možemo podijeliti na posuđe s engobom i prozirnim premazom i posuđe s neprozirnim premazom (majolikom).

Prvom tipu posuđa pripada set od devetnaest zdjela s graviranim ukrasom. One pripadaju kasnoj ili postrenesansnoj graviranoj keramici (*graffita tarda o postrinascimentale*), za koju je karakteristično opadanje kvalitete crteža koji je rađen brzim potezima (GUSAR 2010: 98) (Sl. 9 – 12). Pronađene su u dvije dimenzije, veće (visina 7,5 cm, promjer otvora od 21 cm do 22 cm, promjer dna od 7,5 cm do 8 cm) i manje (visina 5 cm do 6 cm, promjer otvora 17,5 cm do 18 cm, promjer dna 6,5 cm do 7 cm), te su izrađene od keramike svijetlo naranča-

SLIKA 8. Lonac-tava (foto: J. Ujčić Grudenić)
FIGURE 8. Pot – pan (photo by J. Ujčić Grudenić)

glazed pots from Pula (T. BRADARA 2016: 120, cat. 30; T. BRADARA 2012: 218, cat. 44-46), Kopar (R. CUNJA 1999: 131, Tav. 10, no. 3) and Zadar (K. GUSAR 2010: 241, cat. 19). T. Bradara dates the mentioned two-handled pots to the period from the end of the 16th to the beginning of the

17th century. All examples of pots are kept in the Early Modern Period Collection of the MHMCL Rijeka.

A low pot – pan is kept in the Frankopan citadel (Figs. 7, 8). Low body is made of orange ceramic. It is 9 cm high, it has a 16 cm wide opening, and base diameter of 19 cm. Three small conical feet are on the flat base measuring 0,6 cm in height. Two wide handles do not overtop the rim of the pot-pan but they are parallel with it at the beginning and then they turn abruptly towards the pot belly. The rim of the pot-pan is everted, and brown glaze is preserved on a small segment under the outer rim surface. Pans became widely used from the 17th century onwards for preparing solid foods (T. BRADARA 2012: 39).

5. CERAMIC TABLEWARE

Recovered ceramic tableware can be classified to ware with engobe and transparent glaze and ware with opaque glaze (maiolica).

Set of nineteen bowls with engraved ornament represents the first type of vessels. They belong to the late or post-Renaissance engraved pottery (*graffita tarda o postrinascimentale*), with characteristic deterioration of the quality of drawing, made by using quick strokes (GUSAR 2010: 98) (Figs. 9-12). They were found in two sizes, larger (height 7,5 cm, diameter opening from 21 cm to 22 cm, base diameter from 7,5 cm to 8 cm) and smaller (height 5 cm to 6 cm, opening diameter 17,5 cm to 18 cm, base diameter 6,5 cm to 7 cm), made of light orange ceramic. Two small specimens are kept in the Frankopan citadel in Krk.

SLIKA 9. Zdjela s ukrasom stiliziranog cvijeta s dva lista (foto: J. Ujčić Grudenić)

FIGURE 9. Bowl decorated with a stylized flower and two leaves (photo by J. Ujčić Grudenić)

SLIKA 10. Zdjela s ukrasom tulipana s dva lista (foto: J. Ujčić Grudenić)

FIGURE 10. Bowl decorated with a stylized flower and two leaves (photo by J. Ujčić Grudenić)

ste boje. Dvije manje čuvaju se u Frankopanskom kaštelu u Krku.

Zdjele su zvonolikog oblika. Nakon modeliranja i sušenja s unutrašnje strane i uz vanjski rub nanesen je engob. Engob (*ingobbio*) je tanki sloj vodene otopine posebne bijele zemlje, kaolina, u koju su se posude umakale djelomično ili potpuno kako bi se dobila čista i bijela površina pogodna za daljnje ukrašavanje. Tada su ukrašavane brzim i neurednim, jednostavnim crtežom florealnih motiva koji je izveden šiljastom alatkom

SLIKA 11. Zdjela s stiliziranim vegetabilnim ukrasom (foto: J. Ujčić Grudenić)

FIGURE 11. Bowl with a stylized vegetal ornament (photo by J. Ujčić Grudenić)

The bowls are bell-shaped. Engobe was applied on the inner side and along the outer rim surface after modelling and drying. Engobe (*ingobbio*) was a thin layer of water solution of special white clay – kaolin into which vessels were immersed partially or completely to obtain clean and white surface suitable for further decoration. Then they were decorated with quick and messy, simple drawing of floral motifs made with a pointed instrument (*a punta*). After that they were painted (in yellow and green) in order to complete the engraved drawing, then glazed in greenish color (also only on the inner side and along the outer rim surface) and fired for the second time.

They are decorated with four different incised vegetal motifs: stylized flower (marguerite) with two leaves (5 specimens in MHMCL Rijeka and 3 in the Frankopan citadel in Krk – Fig. 7); stylized tulip with two leaves (1 in MHMCL Rijeka – Fig. 10); completely stylized vegetal decoration with two leaves (3 in MHMCL Rijeka and 2 in the Frankopan citadel in Krk - Fig. 11); and a stylized flower – marguerite (3 u MHMCL Rijeka and 2 in the Frankopan citadel in Krk - Fig. 12).

Direct analogies for this type of pottery were found in Pula – ascent of St Francis and in Jadranovo where fragments of bowls were found with an incised floral motif (T. BRADARA 2012: 84, cat. 229-231, pp. 280-281; M. PARICA, T. ROSIĆ,

SLIKA 12. *Zdjela s ukrasom stiliziranog cvijeta (foto: J. Ujčić Grudenić)*

FIGURE 12. *Bowl with a stylized flower ornament (photo by J. Ujčić Grudenić)*

(*a punta*) te su pečene prvi put. Nakon toga su oslikavane bojama (žutom i zelenom) koje prate i nadopunjuju gravirani crtež, zelenkasto glazirane (također samo s unutarnje strane i uz vanjski rub) i pečene drugi put.

Ukrašene su s četiri različita urezana vegetabilna motiva: stilizirani cvijet (margareta) s dva lista (5 u PPMHP Rijeka i 3 u Frankopanskom kaštelu u Krku – Sl. 9), stilizirani tulipan s dva lista (1 u PPMHP Rijeka – Sl. 10), potpuno stilizirani vegetabilni ukras s dva lista (3 u PPMHP Rijeka i 2 u Frankopanskom kaštelu u Krku – Sl. 11) i stilizirani cvijet – margareta (3 u PPMHP Rijeka i 2 u Frankopanskom kaštelu u Krku – Sl. 12).

Direktne analogije za ovakvo posuđe pronađene su u Puli – uspon Sv. Franje – i Jadranovu, gdje su pronađeni ulomci zdjela s urezanim motivom cvijeta (T. BRADARA 2012: 84, Kat. 229-231, str. 280–281; M. PARICA, T. ROSIĆ, 2016: Sl. 6), Piranu i Ninu, gdje je pronađen ulomak zdjele s prikazom stiliziranog cvijeta s dva lista (R. CUNJA 2004: 116, Kat. 384; M. DADIĆ 2015: 42, Sl. 29), i iz Istre gdje je pronađen ulomak zdjele s prikazom tulipana (R. CUNJA 2004: 116, Kat. 385). T. Bradara ovo posuđe povezuje s radionicama Argente – Ferrara i datira ga u kraj 17. stoljeća (T. BRADARA 2012: 84), a R. Cunja s građom iz Veneta te ga datira u kraj 16. i 1. pol. 17. stoljeća (R. CUNJA 2004: 118).

Drugom tipu posuđa, posuđu s neprozirnim pre-

2016: Fig. 6), in Piran and Nin where a bowl fragment was found decorated with a depiction of a stylized flower with two leaves (R. CUNJA 2004: 116, cat. 384; M. DADIĆ 2015: 42, Fig. 29) and in Istria where a bowl fragment decorated with a tulip depiction was found (R. CUNJA 2004: 116, Kat. 385). T. Bradara associated this ware with the workshops from Argenta – Ferrara and dated it to the late 17th century (T. BRADARA 2012: 84), and R. Cunja sees parallels with the material from Veneto and dates it to the late 16th century and first half of the 17th century (R. CUNJA 2004: 118).

The second type, pottery with opaque glaze (maiolica) is represented by a set of painted small bowls, two plates and a jug with one handle, made of ocher ceramic. These vessels were modeled first, dried and fired for the first time. Then they were coated with a glossy opaque glaze which was painted, and they were fired for the second time. Small hemispherical bowls have two palmette-shaped handles used for handhold, located under the vessel opening (Figs. 13, 14). Total of 22 such bowls have been preserved (12 in MHMCL Rijeka and 10 in the Frankopan citadel in Krk), and their dimensions vary slightly (height from 5,5 to 6 cm, opening diameter from 18 to 18,5 cm, base diameter 7,5 cm).

Outer surface of the bowls is decorated with concentric circles (orange, yellow, blue and green). A yellow circle containing a geometric-vegetal motif of a palmette is in the center of the vessel. The palmette motif was made by radially set br-

SLIKA 13. *Zdjelica s dvije ručke u obliku palmete (foto: J. Ujčić Grudenić)*

FIGURE 13. *Small bowl with two palmette-shaped handles (photo by J. Ujčić Grudenić)*

mazom (majolici), pripada set oslikanih zdjelica, dva tanjura i vrč s jednom ručkom, izrađenih od keramike oker boje. Ove posude najprije su modelirane, osušene i prvi put pečene. Tada su cjelovito premazane sjajnim neprozirnim premazom na koji je nanošen oslik te pečene drugi put. Keramičke zdjelice poluloptastog tijela imaju dvije ručke u obliku palmete koje su služile za prihvat, a smještene su ispod otvora posude (Sl. 13, 14). Ukupno su sačuvane 22 ovakve zdjelice (12 u PPMHP Rijeka i 10 u Frankopanskom kaštelu u Krku), a dimenzije im se neznatno razlikuju (visina od 5,5 do 6 cm, promjer otvora od 18 do 18,5 cm, promjer dna 7,5 cm).

Na plaštu zdjelica javljaju se koncentrične kružnice (narančaste, žute, plave i zelene boje), a u samom središtu posude je žuta kružnica unutar koje se nalazi geometrijsko-vegetabilni motiv palmete. Sam motiv palmete izrađen je radijalno postavljenim potezima kista (zelenih debljih i smeđih tanjih), on izlazi iz prostora središnjeg medaljona, a sav prazan prostor popunjen je šrafiranim linijama u smeđoj boji. Ručke u obliku palmeta obojane su bile zelenom bojom.

Najbliže analogije ovim zdjelicama nalaze se u majoličkim zdjelicama koje su gotovo istovjetne s našima. Na području Italije, iako bez ručki, nalaze se u zbirci Nardini – Marcattili iz Terama. Osluk u unutrašnjosti zdjelice iz Terama gotovo je identičan našim primjercima, datira ga se na kraj 16. ili početak 17. stoljeća, a pripisuje nekoj od „ekstraregionalnih“ radionica u Marchama, vjerojatno Pesaru (M. R. PROTERA, D. TROIANO, V. VERROCCHIO 2005: 350, Fig. 51). Ovakve zdjelice na istočnoj obali Jadrana pronađene su u okolici Zadra (K. GUSAR 2010: 181–182, Kat. 619-621),⁷ Ninu (M. DADIĆ 2015: 39, Sl. 21), Dioklecijanovoj palači u Splitu (A. SUNKO KATAVIĆ, 2014: 241; V. DELONGA 2014: 247, Tab. XLVI. 235), Starom Baru (M. GUŠTIN, V. BIKIĆ, Z. MILEUSNIĆ 2008: 155) i Butrintu (J. VROOM 2006: 235, Fig. 15). Navedene zdjelice povezuju se s radionicama srednje Italije (moguće rimskog područja), s kraja 16. ili prve polovice 17. stoljeća,

SLIKA 14. Zdjelica s dvije ručke u obliku palmete (foto: J. Ujčić Grudenić)

FIGURE 14. Small bowl with two palmette-shaped handles (photo by J. Ujčić Grudenić)

ushstrokes (thicker strokes in green and thinner in brown), it grows out of the central medallion area, and all empty space was filled with hatched lines in brown. Palmette-shaped handles are painted in green.

The closest analogies can be found in small maiolica bowls, almost identical to our examples. They can be found in Italy, in the collection Nardini – Marcattili from Teramo, though without handles. Painting on the vessel interior is almost identical to our examples, dated to the late 16th or early 17th century, and ascribed to some of “extra-regional” workshops in Marche, probably Pesaro (M. R. PROTERA, D. TROIANO, V. VERROCCHIO 2005: 350, Fig. 51). Bowls of this type were found on the eastern Adriatic coast in the Zadar region (K. GUSAR 2010: 181-182, Kat. 619-621),⁷ Nin (M. DADIĆ 2015: 39, Sl. 21), Diocletian’s palace in Split (A. SUNKO KATAVIĆ, 2014: 241; V. DELONGA 2014: 247, Tab. XLVI. 235), Stari Bar (M. GUŠTIN, V. BIKIĆ, Z. MILEUSNIĆ 2008: 155) and Butrint (J. VROOM 2006: 235, Fig. 15). Mentioned bowls are associated with the workshops in central Italy (possibly Roman region), from the end of the 16th or first half of the 17th century, due to characteristic decoration including polychrome concentric circles with central floral motifs on the outer surface of the vessels (K. GUSAR 2010:

⁷ Ovakve zdjelice nađene su u Zadru u bivšem Samostanu sv. Krševana 1960. godine i na Forumu 1964. godine te kao slučajni hidroarheološki nalaz između Bibinja i Sukošana 1980. godine (K. GUSAR 2010: 181–182, 441).

⁷ This type of bowls was found in Zadar in the former monastery of St Chrysogonus in 1960, at the Zadar forum in 1964 and as a stray underwater find between Bibinje and Sukošan in 1980 (K. GUSAR 2010: 181-182, 441)

SLIKA 15. Tanjur s prikazom tulipana (foto: J. Ujčić Grudenić)

FIGURE 15. Plate decorated with a tulip depiction (photo by J. Ujčić Grudenić)

SLIKA 16. Tanjur s prikazom tulipana (foto: J. Ujčić Grudenić)

FIGURE 16. Plate decorated with a tulip depiction (photo by J. Ujčić Grudenić)

zbog karakteristične dekoracije koja uključuje raznobojne koncentrične kružnice sa središnjim florealnim motivima na plaštu zdjela (K. GUSAR 2010: 182). Radmila Matejčić smatra da su naše zdjelice proizvod uglednije keramičarske radionice s prostora Veneta, no ne donosi nikakve analogije (R. MATEJČIĆ 1972b: 155).

Istoj vrsti posuđa pripadaju i dva tanjura većih dimenzija prstenaste noge koji su smješteni u PPMHP Rijeka (Sl. 15, 16). Dimenzije su za prvi tanjur: visina 5 cm, promjer otvora 23 cm i promjer dna 8,5

SLIKA 17. Vrč (foto: J. Ujčić Grudenić)

FIGURE 17. Jug (photo by J. Ujčić Grudenić)

182). Radmila Matejčić believed that our bowls were products of some renown pottery workshop from the Veneto region but she mentioned no parallels (R. MATEJČIĆ 1972b: 155).

Two large plates with ring foot belong to the same category. They are kept in MHMCL Rijeka (Fig. 15, 16). Dimensions of the first plate are: height 5 cm, diameter opening 23 cm and base diameter 8,5 cm (Fig. 15), while the other plate has the following dimensions: height 5 cm, opening diameter 24,5 cm, base diameter 9,5 cm (Fig. 16). A tulip motif made in polychrome painting by combination of thicker and thinner lines decorates the outer surface within concentric circles. It was painted in green, light and dark blue, orange and yellow. Similarities in decoration can be found on the painted ware with engobe found in Piran at the site of “Ribiška šola”, where similar vegetal motif was dated to the 16th and 17th century (M. GUŠTIN 2006: 31, Figs. 6-3), and on the forum of Zadar (K. GUSAR 2010: 58-59, Kat. 137).

A jug with one handle also belongs to the pottery with opaque glaze. It has a globular body and a high neck with trefoil mouth (Fig. 17). The jug measures 22 cm in height, and base diame-

cm (Sl. 15), dok je za drugi tanjur visina 5 cm, promjer otvora 24,5 cm, promjer dna 9,5 cm (Sl. 16). Na plaštu, unutar koncentričnih kružnica, nalazi se vegetabilni motiv tulipana izveden višebojnim slikanjem kombinacijom debljih i tanjih linija. Slikano je zelenim, svijetlo i tamno plavim, narančastim i žutim bojama. Sličnosti u ukrasu nalazimo na oslikanom posuđu s engobom pronađenom u Piranu na lokalitetu „Ribiška šola“, gdje je izveden sličan biljni motiv datiran u 16.-17. stoljeće (M. GUŠTIN 2006: 31, Fig. 6-3), te na zadarskom forumu (K. GUSAR 2010: 58–59, Kat. 137).

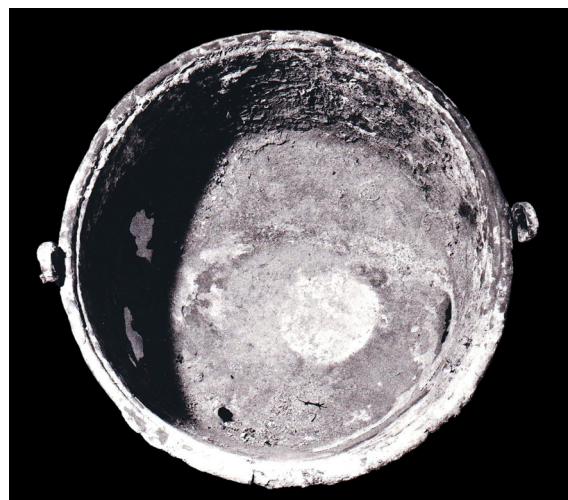
Vrč s jednom ručkom također pripada posuđu s neprozirnim premazom. Loptastog je tijela na koje se nastavlja visok vrat s trolisnim otvorom (Sl. 17). Visina vrča je 22 cm, a promjer dna 9,5 cm. Na gornjem dijelu trbuha, u blizini ručke, sačuvan je premaz s oslikom koji stilski odgovara osliku na pronađenim tanjurima s motivom tulipana. Na bijeloj glazuri oslikavanjem su debljim kistom izvedene horizontalne linije smeđom, žutom i zelenom bojom. Vrč je smješten u Frankopanskom kaštelu na Krku.

6. METALNO POSUĐE

Dva pronađena metalna predmeta pripadaju vrsti kuhinjskog posuđa, to su kotao i kotlić.

Bakreni kotao s utorom za poklopac izvučen je iz mora 1973. godine, a danas se nalazi u Frankopanskom kaštelu u Krku (Sl. 18, 19). Velikih je dimenzija, visine 28 cm i promjera otvora 62 cm, izrađen iskucavanjem od jednog komada bakrenog lima. Prema dnu se sužava te završava oblim dnom. S obje strane kotla paralelno su postavljene ušice za umetanje ručke, koje su za kotao pričvršćene bakrenom horizontalnom trakom sa zakovicama.⁸ Bakreno posuđe za kuhanje bilo je u upotrebi na samom brodu, kao dio kuhinjskog posuđa, a korišteno je za pripremanje i podgrijavanje hrane za posadu (J. BEZAK 2014: 117; Z. MILEUSNIĆ 2006: 46). Manji kotlovi s ručkom služili su za kuhanje i podgrijavanje hrane, a upotrebljavali su se na način da ih se stavljalo da vise iznad vatre ili na bakreno postolje s tri ili četiri noge (B. SCAPPI 1570). Naš kotao zaista

⁸ Kako kotao nije očišćen od inkrušta, teško je tvrditi o kojem je broju zakovica riječ (minimalno četiri).

SLIKA 18. *Kotao (Arhiv PPMHP Rijeka)*
FIGURE 18. *Cauldron (Archives MHMCL Rijeka)*

ter is 9,5 cm. Glaze with painting was preserved on the upper segment of the belly, close to the handle. In stylistic terms it corresponds to painting on the recovered plates decorated with a tulip motif. Horizontal lines in brown, yellow and green were painted by a thick brush on a white glaze. The jug is kept in the Frankopan citadel on the island of Krk.

6. METALWARE

Two recovered metal objects belong to kitchenware: a cauldron and a kettle.

Copper cauldron with a lid groove was taken out of the sea in 1973, and presently it is kept in the Frankopan citadel in Krk (Figs. 18, 19). It is rather large, measuring 28 cm in height and having diameter opening of 62 cm, made by embossing a piece of copper sheet. It tapers to bottom and ends in a rounded base. On both sides of the cauldron are holes for inserting handles, attached to the cauldron by a horizontal copper band with rivets.⁸ Copper ware for cooking was used on ships as a part of kitchenware, and it was used for preparing and warming up food for the crew (J. BEZAK 2014: 117; Z. MILEUSNIĆ 2006: 46). Smaller cauldrons with a handle were used for cooking and warming up food. They were usually suspended over fire or they stood on three- or four-legged co-

⁸ Since the cauldron is still covered with incrust it is difficult to determine precise number of rivets (at least four).

SLIKA 19. *Kotao, detalj ručke* (foto: J. Ujčić Grudenić)
 FIGURE 19. *Cauldron, handle detail* (photo by J. Ujčić Grudenić)

je velikih dimenzija, a korišten je za pripremanje hrane za posadu pri brodskim uvjetima plovidbe. Slični bakreni kotlovi pronađeni su istraživanjima na hidroarheološkim lokalitetima datiranim u 16. stoljeće: *Galiana Grossa* pronađena kraj Gnalića kod Biograda na Moru, brodolom kraj otoka Šipana, a najbliža analogija je onaj s brodoloma kraj Sv. Pavla kod otoka Mljeta (A. FILEP, E. JURDANA 2013: 103; A. KISIĆ 1979: 94; J. BEZAK 2014: 117).

U Frankopanskom kaštelu u Krku nalazi se i jedan mali bakreni kotlić (Sl. 20). Ovaj predmet nije zabilježen u popisu predmeta predanih Gradu Krku, no kako je unutrašnjost niskog lonca-tave koji se nalazi na tom popisu potpuno zelene boje od korozije nekog bakrenog predmeta, može se pretpostaviti da se radi o ovom (ni jedan drugi bakreni predmet manjih dimenzija nije zabilježen).⁹ Radi se o kotliču visine 7 cm, promjera otvora 13 cm, koji je izrađen iskucavanjem od bakrenog lima s rubom izvijenim prema van. Sa svake strane ima ušicu od tanke žice od željeza. Moguće da ga je koristio član brodske posade tijekom putovanja, no analogije za ovaj predmet nisu nađene.

Ova dva predmeta izrađena od bakra jedini su pronađeni predmeti s ovog lokaliteta koji su korišteni na samom brodu, svi ostali predmeti bili su dio tereta koji se prevozio u svrhu trgovine.

⁹ U popisu i stvarnom stanju broja predmeta uočene su razlike, ali kako su predmeti predani Gradu Krku bez stručnog nadzora, a prije njihova čišćenja, moguće je da se ovaj kotlič-čaša zaista nalazio unutar niskog lonca-tave te da ga se propustilo zabilježiti. Naravno, ako je to slučaj, ne možemo utvrditi je li brončani kotlič pronađen unutar niskog lonca *in situ* ili je u njega stavljen nakon vađenja iz mora.

SLIKA 20. *Kotlić* (foto: J. Ujčić Grudenić)
 FIGURE 20. *Kettle* (photo by J. Ujčić Grudenić)

opper stands (B. SCAPPI: 1570). Our cauldron is exceptionally large and it was used for food preparation for the crew while sailing. Similar copper cauldrons were found at the underwater sites dated to the 16th century: *Galiana Grossa* found near Gnalić in the vicinity of Biograd na Moru, shipwreck near the island of Šippan. The closest analogy is the example from the shipwreck at Sv. Pavao near the island of Mljet (A. FILEP, E. JURDANA 2013: 103; A. KISIĆ 1979: 94; J. BEZAK 2014: 117).

A small copper kettle (Fig. 20) is also housed in the Frankopan citadel in Krk. This object was not recorded in the list of objects given to the City of Krk, but since the inner part of some low pot – pan from this list was green due to corrosion of some copper object, we can assume that this kettle is the object in question (no other small copper object was recorded).⁹ It is a kettle 7 cm high, with opening diameter of 13 cm, with an everted rim, made by embossing a copper sheet. It has handles made of iron wire on both sides. It is possible that it was used by a crew member during voyage, but analogies for this object were not found.

Both copper finds are the only objects from this site used on the boat, all other objects were a part of cargo transported for trade.

⁹ We noticed differences in the list and actual number of objects, but as the objects were given to the City of Krk without professional surveillance, and prior to their cleaning it is possible that this kettle – beaker was actually located in the low pot – pan, and that it was omitted in the list. If this was the case, it is impossible to say if the bronze kettle was found in the low pot *in situ* or it was put there after the recovery.

7. ZAKLJUČAK

Nakon provedene analize svih nalaza utvrđeno je da pronađeni brodski teret pripada razdoblju kraja 16. i početka 17. stoljeća. Teret je pronađen na sporednoj plovidbenoj ruti pa možemo samo nagađati koja mu je bila krajnja destinacija, iako zbog pojednostavljenog i skromnog crteža R. Matejčić smatra da je posuđe bilo namijenjeno franjevačkom samostanu koji se nalazio u Glavotoku ili Portu (R. MATEJČIĆ 1972b: 154). Isto tako ne možemo isključiti mogućnost da je teret putovao prema Rijeci ili, što je vjerojatnije, prema Bakru, u koji Mlečani početkom 17. stoljeća preusmjeruju sav trgovački promet kad se Rijeka zbog kuge i osmanskih provala na Grobničko polje, ali i velikih daća koje je namećala, pokazala nepovoljnim odredištem. Značajna je činjenica da je identičan primjerak zdjele s prikazom stiliziranog cvijeta u središtu pronađen hidroarheološkim rekognosciranjem podmorja u Jadranovu, što nam dokazuje da je ovo posuđe bilo u više navrata distribuirano iz Italije na područje sjevernog Kvarnera. U vremenu kad je kvaliteta i cijena glaziranog posuđa znatno opala ovi proizvodi regionalnih talijanskih radionica bili su namijenjeni potrebama srednjeg ili čak nižeg staleža. Također, potrebno je istaknuti kako sam brod ili njegovi ostatci nisu pronađeni, vjerojatno iz razloga jer stručna arheološka rekognosciranja i istraživanja nisu nikada provedena, već se radi o slučajnim nalazima. Nadamo se da će upravo takva istraživanja u budućnosti donijeti nove spoznaje o brodskom teretu koji je tema ovoga rada.

7. CONCLUSION

The analysis of all finds indicated that the recovered ship cargo belongs to the period of the end of the 16th and beginning of the 17th century. The cargo was found on a less important sailing route so we can only guess what was its final destination, though R. Matejčić believed that the ware was prepared for the Franciscan monastery situated in Glavotok or Porat (R. MATEJČIĆ 1972b: 154). Although it is possible that the cargo was on its way to Rijeka, or more likely Bakar, where the Venetians redirected all maritime traffic at the beginning of the 17th century when Rijeka proved to be an unfavourable destination owing to plague outbreak and Ottoman raids in the field of Grobnik, but also costly tributes imposed by the city. It is worth mentioning that an identical example of a bowl with a depiction of stylized flower in the center was recovered in the underwater survey of the seabed in Jadranovo indicating that this type of ware was distributed on several occasions from Italy to the northern Kvarner region. These products of regional Italian workshops were intended for the middle or even low class in the period when quality and price of the glazed ware decreased significantly. It is necessary to mention that the ship or its remains were not recovered, probably since professional archaeological field survey and research have never been undertaken, but we have only stray finds. We hope that such research in future will offer new insights on the ship cargo presented in this paper.

BIBLIOGRAFIJA /
BIBLIOGRAPHY

- Arhiv PPMHP Rijeka, 1973 – Dokumentacija arheološkog odjela, Kopija Zapisnika o primopredaji predmeta 1973.
- J. BEZAK, 2014 – Jurica Bezak, Metal finds, u Sveti Pavao shipwreck – *A 16th Century Venetian Merchantman from Mljet*, eds. Carlo Beltrame, Sauro Gelichi, Igor Miholjek, Havertown, Oxford, 2014, 114–136.
- T. BRADARA, 2012 – Tatjana Bradara, *Keramičko posuđe na istarskom poluotoku od srednjeg vijeka do modernog doba*, Doktorski rad, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 2012.
- Z. BRUSIĆ, 1980 – Zdenko Brusić, Neki problemi plovidbe Kvarnerićem, Pomorstvo Lošinj i Cresa, *Otočki ljetopis Cres – Lošinj*, 3, Lošinj, 1980, 157–171.
- R. CUNJA, 1999 – Radovan Cunja, Ceramica Tardomedievale e Rinascimentale a Koper – Capodistria, u *Ceramica dal Bassomedioevo al Rinascimento in Italia nordorientale e nelle aree transalpine*, *Archeologia di frontiere*, 2, Civici Musei di Udine, Goriški muzej, Trieste, 1999, 131–134.
- R. CUNJA, 2004 – Radovan Cunja, Zbirka Gajšek, u: *Srednjovjekovna i novovjekovna keramika iz Pirana i Svetog Ivana*, ur. Mitja Guštin, Koper, 2004, 67–225.
- M. DADIĆ, 2015 – Majda Dedić, *Tragovi prošlosti iz Kneževe palače u Ninu*, Katalozi i monografije 14, Zadar, 2015.
- E. D'AMICO, 2005 – Erica D'Amico, The excavation of UTS 161. The pottery, *Stari Bar, The Archeological Project 2004. Preliminary Report*, eds. Sauro Gelichi – Mitja Guštin, Firenze, 2005, 61–74.
- V. DELONGA, 2014 – Vedrana Delonga, Zidni ures splitskog episkopija (nalazi srednjovjekovnih fresaka u jugoistočnom dijelu Dioklecijanove palače), V. Delonga *et alii*, *Prije sjećanja, Arheološka istraživanja u jugoistočnom dijelu Dioklecijanove palače u Splitu 1992. godine*, II. dio, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, Split, 2014, 245–258.
- S. F. FABIJANEC, 2012 – Sabine Florence Fabijanec, Pomorstvo na istočnom Jadranu: trgovački promet i pomorske opasnosti krajem srednjega vijeka i početkom modernoga doba, *Historijski zbornik*, 65, br. 1, Zagreb, 2012, 41–64.
- A. FILEP – E. JURDANA, 2013 – Ana Filep – Ela Jurdana, *Gnalić: blago potonulog broda iz 16. stoljeća*, katalog izložbe, Hrvatski povijesni muzej, Zagreb, 2013.
- K. GUSAR, 2010. – Karla Gusar, *Kasnosrednjovjekovna i novovjekovna glazirana keramika na širem zadarskom području*, doktorski rad (rukopis) / PhD thesis (manuscript), Sveučilište u Zadru, Zadar, 2010.
- M. GUŠTIN, 2006 – Mitja Guštin, La ristrutturazione della „Riviška šola“ di Pirano/Piran, *The Heritage of Serenissima*, eds. Mitja Guštin – Sauro Gelichi – Konrad Spindler, Koper, 2006, 27–32.
- M. GUŠTIN – V. BIKIĆ – Z. MILEUSNIĆ, 2008 – Mitja Guštin – Vesna Bikić – Zrinka Mileusnić, *Osmanska vremena*, Institut za dediščino Sredozemlja znanstveno-raziskovalnega središća Univerza na primorskem, Koper, 2008.
- A. KISIĆ, 1979 – Anica Kisić, Ostaci potonulog trgovačkog broda iz 16. stoljeća kraj otoka Šipana, *Anali Zavoda za povijesne znanosti istraživačkog centra Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*, 17, 1979, 73–98.
- M. KOZLIČIĆ, 2012 – Mithad Kozličić, Adriatic sea routes from the antiquity to the early modern age, *Histria antiqua*, 21, Pula, 2012, 13–20.
- S. KUKOČ – A. PENOVIĆ, 2014 – Silva Kukoč – Anita Penović, Bizantska keramika 12. i 13. stoljeća s graviranim ukrasom (nalazi iz jugoistočnog dijela Dioklecijanove palače, 1992. godine), V. Delonga *et alii*, *Prije sjećanja, Arheološka istraživanja u jugoistočnom dijelu Dioklecijanove palače u Splitu 1992. godine*, II. dio, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, Split, 2014, 277–288.
- R. MATEJČIĆ, 1972a – Radmila Matejčić, *Izveštaj o izvršenom radu od 1.1.1972. do 31.12.1972. godine*, Arhiv PPMHP Rijeka, Dokumentacija arheološkog odjela, Rijeka, 1972.
- R. MATEJČIĆ, 1972b – Radmila Matejčić, Nalazi gotičke i renesansne bojene keramike na otoku Krku i u luci Osoru, *Krčki zbornik*, 5, Krk, 1972, 151–176.
- R. MATEJČIĆ, 1976 – Radmila Matejčić, Petnaest godina hidroarheoloških istraživanja u

- Kvarneru, *Pomorski zbornik*, 14, Rijeka, 1976, 345–360.
- Z. MILEUSNIĆ, 2006 – Zrinka Mileusnić, *Brodolom kod Gnalića*, Biograd na Moru, 2006.
- M. MUSTAČEK, 2015 – Mladen Mustaček, *Konzervatorsko-restauratorski radovi na arheološkim nalazima br. 3-2015*, Arhiv PPMHP Rijeka, Dokumentacija arheološkog odjela, Rijeka, 2015.
- M. PARICA – T. ROSIĆ, 2016 – Mate Parica – Tea Rosić, *Stručno izvješće o rezultatima pregleda podmorja u Jadranovu*, Odsjek za arheologiju Sveučilišta u Zadru, Muzej Grada Crikvenice, 2016.
- M. PAVIĆ, 2000 – Milorad Pavić, Plovidbena ruta sjevernim Jadranom u izolatu Giuseppea Rosaccija, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 42, Zadar, 2000, 173–194.
- M. PAVIĆ, 2003 – Milorad Pavić, Plovidbene rute srednjim i južnim Jadranom u izolatu Giuseppea Rosaccia, *Radovi Zavoda povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 45, Zadar, 2003, 153–199.
- M. R. PROTERA – D. TROIANO – V. VERROCCHIO, 2005 – Maria R. Proterra – Diego Troiano – Van Verrocchio, *Ceramiche medievali e postmedievali dalla raccolta Nardini – Marcattilli di Teramo*, *Azulejos. Rivista di studi Ceramiche*, 2, Prato, 2005, 335–355.
- B. SCAPI, 1570 – Bartolomeo Scappi, *Opera di Bartolomeo Scappi, cuoco secreto di Papa Pio V divisa in sei libri*. Venezia, 1570.
- A. SUNKO KATAVIĆ, 2014 – Ana Sunko Katičić, Antički kameni spomenici (arheološka istraživanja u jugoistočnom dijelu Dioklecijanove palače, 1992. godine), V. Delonga *et alii*, *Priješćanja, Arheološka istraživanja u jugoistočnom dijelu Dioklecijanove palače u Splitu 1992. godine*, II. dio, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, Split, 2014, 237–244.
- J. VROOM, 2006 – Joanita Vroom, Corfu's right eye – Venetian pottery in Butrint (Albania), *The Heritage of Serenissima*, eds. Mitja Guštin – Sauro Gelichi – Konrad Spindler, Koper, 2006, 229–236.
- J. VRANDEČIĆ – M. BERTOŠA, 2007 – Josip Vrandečić – Miroslav Bertoša, *Hrvatska povijest u ranome novom vijeku*, 3. svezak, Dalmacija, Dubrovnik i Istra u ranome novom vijeku, Zagreb, 2007.
- D. VRSALOVIĆ, 1974 – Dasen Vrsalović: *Istraživanja i zaštita podmorskih arheoloških spomenika u SR Hrvatskoj*, Zagreb, 1974.

